

Теорія та історія державного управління

УДК 351:323.2 (477)

Русенко Наталія Василівна

аспірант

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

Rusenko Nataliia

Postgraduate of the

V. I. Vernadsky Taurida National University

ORCID: 0000-0003-3098-4744

**ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
INTERNAL POLITICAL SECURITY IN THE NATIONAL SECURITY
SYSTEM OF UKRAINE**

***Анотація.** Вступ. Сучасні наукові дослідження безпекових явищ характеризуються увагою як провідних науковців, так і молодих вчених. Це викликано чутливістю теми для суспільства. Питання внутрішньополітичної безпеки в Україні постало особливо гостро задовго до повномасштабного вторгнення коли Російська федерація використовувала політичну систему України для дестабілізації нашої держави з середини. Відчуття безпеки та захищеності є базовою потребою кожного живого організму, а для України пропрацювання всіх сфер де зароджується небезпека, зокрема, внутрішньополітичної сфери – це питання її суверенності та територіальної цілісності. Тож, на нашу думку, на сьогодні питання внутрішньополітичної безпеки набуває надзвичайної актуальності, що своєю чергою викликає наукову потребу у дослідженні важливого явища, визначення його об'єму, змісту та місця в комплексі системи національної безпеки України.*

Метою дослідження є визначення місця внутрішньополітичної безпеки в системі національної безпеки України, а також окреслення шляхів до розуміння сутності поняття «внутрішньополітична безпека».

Матеріали і методи (I-IV). Матеріалами дослідження є: 1) наукові праці вітчизняних авторів, що здійснюють науково-практичні дослідження у сфері національної, політичної та внутрішньополітичної безпеки; 2) державні акти у сфері забезпечення внутрішньополітичної безпеки.

Дослідження проведено як теоретичне узагальнення (I) наукових думок провідних українських вчених, які досліджували національну, політичну та внутрішньополітичну безпеку. Також провели аналіз (II) головних державних актів, що діють у сфері забезпечення внутрішньополітичної безпеки. Шляхом систематизації (III) наукових підходів до розуміння поняття ми визначили сутність, об'єм і місце внутрішньополітичної безпеки в системі національної безпеки України.

Окремо, застосовано семантичну деривацію (IV) до творення поняття.

Результати. У науковій статті розкрито об'єм та зміст поняття «внутрішньополітичної безпеки» як складової політичної безпеки України. Визначено місце явища у системі національної безпеки України. Узагальнено основні підходи до розуміння сутності поняття шляхом аналізу наукових досліджень. Об'єднавши доробок сучасників (науковців і законодавців), ми систематизували знання у сфері внутрішньополітичної безпеки, що допомогло нам визначити окреслити складові безпеки, основні загрози, виклики та заходи із досягнення безпеки. Також визначили головні об'єкти внутрішньополітичної безпеки та сферу її впливу.

Перспективи. В подальших дослідженнях пропонується звернути увагу на систему внутрішньополітичної безпеки, а також на методи її забезпечення. Відповідні дослідження дадуть можливість покращити вже

наявні державні механізми забезпечення внутрішньополітичної безпеки України.

Ключові слова: місце внутрішньополітичної безпеки, політична безпека, система національної безпеки, сутність внутрішньополітичної безпеки.

Summary. *Introduction.* Modern scientific research on security phenomena is distinguished by the attention of both leading scholars and the next generation of budding intellectuals. It is caused by the profound societal resonance of such topics. In Ukraine, the discourse on internal political security became particularly acute long before the full-scale invasion. It was during these tumultuous times that the Russian Federation used Ukraine's political matrix to orchestrate internal destabilization. The feeling of safety and security is a basic need of every living organism, and for Ukraine, working on all areas where danger arises, including the internal political sphere, is a matter of its sovereignty and territorial integrity. Therefore, in our opinion, today, the issue of internal political security isn't merely topical but of paramount importance. In its turn, it raises the scientific need to study an important phenomenon and determine its content, scope, and place in Ukraine's national security framework.

Our scholarly pursuit aims to pinpoint the integral role of internal political security in the national security system of Ukraine, as well as to illuminate the pathways to a deeper comprehension of the term "internal political security".

Materials and Methods (I-IV). The cornerstone of our research encompasses: 1) scientific works of domestic authors conducting scientific and practical research in the field of national, political, and internal political security; and 2) governmental edicts pertaining to internal political security.

The research was conducted as a theoretical generalization of (i) the scientific opinions of Ukraine's vanguard scholars who have studied national, political, and internal political security. Furthermore, we dissected (II) the prevailing governmental decrees in the domain of internal political security. By systematizing (iii) scientific approaches to understanding the concept, we have defined the essence, scope, and place of internal political security in the national security system of Ukraine.

We also employed semantic derivation (IV) in sculpting the foundational concept.

Findings. The article reveals the content and scope of the concept of "internal political security" as a component of Ukraine's political security. The place of the phenomenon within the national security system of Ukraine is demarcated. The main approaches to understanding the essence of the concept are summarized by analyzing scientific research. By combining the work of contemporaries (both scholars and legislators), we systematized knowledge in the realm of internal political security, enabling us to pinpoint the components of security, main threats, challenges, and measures to achieve security. We also identified the main objects of internal political security and the ambit of its influence.

Prospects. In further studies, it is proposed to pay attention to the system of internal political security, as well as to the methods of its provision. Such studies will make it possible to improve the existing state instruments designed to ensure the internal political security of Ukraine.

Key words: *place of internal political security, political security, national security system, essence of internal political security.*

Постановка проблеми. Людина в усі часи на різних територіях захищала свої особисті потреби та інтереси. Це стосувалося не тільки права на володіння матеріальними цінностями, а й права на захист своїх

персональних прав та свого соціального статусу. Тож відчуття безпеки чи відчуття захищеності є базовою потребою кожного живого організму на планеті.

Захищеність життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, стабільний розвиток нації, відповідно до чинного законодавства України, знаходяться у відповідальності системи забезпечення національної безпеки, що своєю чергою здійснює заходи із забезпечення безпеки за основними сферами життєдіяльності. Політика, економіка, екологія та інші сфери визначають особливості захисних заходів, націлених не лише на забезпечення безпеки, а й на охороні базових цінностей, матеріального добробуту кожного і кожної від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Національна безпека сучасної держави це складне багаторівневе поняття. Під ним розуміється цілий комплекс законодавчих, організаційних та інших заходів для досягнення суспільних потреб. Саме така чутливість суспільства до питань безпеки зумовлює актуальність і ціль нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Систему національної безпеки України за основними напрямками, до яких відноситься політична та внутрішньополітична безпека досліджували вітчизняні вчені: Абрамов В. І., Богданович В. Ю. [1], Бортник О. О. [1], Білоус В. Т. [14], Вавринчук М. П. [23], Єгоров Ю. В. [1], Криштанович М. Ф. [10], Ліпкан О. С. [15], Нижник Н.Р. [14], Олійник В. О., Олуйко В. М. [23], Пушак Я. Я. [10], Семенченко А. І. [1], Ситник Г. П. [14, 23], Смолянчук В. Ф., Флейчук М. І. [10], Франчук В. І. [10] та ін.

Внутрішня політична безпека як складова політичної безпеки вживається у дослідженнях таких вчених-безпекознавців: Антонов В. О., Бінько І. Ф. [13], Гетьманчук М. П. [4], Грищук В. К. [4], Головащенко С. І. [13], Калюжна Ю. В., Косілова О. І. [11], Кравчук О. Ю. [8], Кремень В. Г.

[13], Литвиненко О. В., Павлютін Ю. М., Ребкало В. А. [20], Орел М. Г. [17], Турчин Я. Б. [4], Циганов В. П. [24] та ін. Всі ці вчені доклали зусиль для визначення місця політичної безпеки в системі національної безпеки України та заклали підґрунтя для становлення внутрішньополітичної безпеки [21].

Детальну характеристику поняття «внутрішньополітична безпека» у своїх працях здійснили науковці: Андрейчук В. С., Власюк О. С. [2], Газін В. П. [3], Горло Н. В. [5], Гулай В. В. [6], Задувайло О. К. [7], Костюк Т. О. [12], Лелеченко А. П. (Lelechenko A.) [25], Омельченко С. В., Паламарчук М. О. [18], Сергієнко Т. І. [22], Скоркіна А. О. та ін.

Місце внутрішньополітичної безпеки в системі національної безпеки, а також власне визначення запропонували у своїй праці *«Забезпечення національної безпеки за основними напрямками життєдіяльності України»* [16] Гордієнко С. Г., Кислий А. М., Омельчук В. А., Стрельбицький М. П. та ін. Вчені дійшли висновку, що у сфері внутрішньої безпеки не до кінця було розв'язано проблеми забезпечення соціальної, економічної, гуманітарної, внутрішньополітичної та інших сфер.

Варто окремо виділити праці Максима Олександровича Паламарчука, який приділив вивченню внутрішньополітичної безпеки велику частину своїх наукових робіт та опублікував свої основні спостереження в роки незалежності. Його дисертація на тему *«Ефективність механізмів народовладдя як основа внутрішньополітичної безпеки України»* захищена у 2007 році. Публікації у співавторстві з іншими провідними вченими містять ґрунтовний аналіз політичних явищ, що виникають в середині держави, зокрема, *«Перспективи розвитку і зміцнення партійної системи в Україні»*, *«Всеукраїнський референдум в політичній системі України»*, *«Взаємодія територіальних спільнот в політичному процесі»*, *«Механізми фіксації волевиявлення народу: проблеми взаємодії»*, *«Обмеження влади народу в політичній системі*

країни» та інші несуть великий особистий вклад у розробку теми. У колективних монографіях Національного інституту стратегічних досліджень вченому належать ідеї щодо вдосконалення правової бази функціонування політичних партій в Україні.

Дисертацію про загрози внутрішньополітичної безпеки держави захистила Задувайло Олена Костянтинівна у 2018 році. Інші аспекти сфери дослідили: Горло Н. В. у 2019 році та Сергієнко Т. І. у 2007 році.

Досвід Румунії та Болгарії щодо забезпечення внутрішньополітичної безпеки держави в умовах суспільно-політичних трансформацій у 2010 році дослідила Клітченко О. С. [9].

Метою дослідження є визначення місця внутрішньополітичної безпеки в системі національної безпеки України, а також окреслення шляхів до розуміння поняття «внутрішньополітична безпека».

Матеріали і методи (I-IV). Матеріалами дослідження є: 1) наукові праці вітчизняних вчених, що здійснюють науково-практичні дослідження у сфері національної, політичної та внутрішньополітичної безпеки; 2) державні акти у сфері забезпечення внутрішньополітичної безпеки України.

Дослідження проведено як теоретичне узагальнення (I) наукових досягнень провідних українських вчених, які досліджували національну, політичну та внутрішньополітичну безпеку. Також провели аналіз (II) головних державних актів, що діють у сфері забезпечення внутрішньополітичної безпеки. Шляхом систематизації (III) наукових підходів до розуміння поняття ми визначили об'єм, зміст та місце внутрішньополітичної безпеки в системі національної безпеки України.

Окремо, застосовано семантичну деривацію (IV) до творення поняття.

Виклад основного матеріалу. Питання національної безпеки України повсякчас привертає увагу науковців. Можемо говорити про те,

що на сьогодні сферу систематизовано, накопичено достатню кількість наукових матеріалів, проте пошуки нових закономірностей безпекових явищ тривають. Науковці продовжують свої пошуки, що характеризує проблему як найбільш затребувану для активної частини громадянськості та суспільства загалом.

Досліджуючи національну безпеку, в наукових колах прийнято диференціювати поняття за *сферами* чи *видами*, як головної всеохоплюючої категорії. Єдиного підходу до диференціації національної безпеки на сьогодні науковці не виробили, але вчені одностайні в тому, що національна безпека як система внутрішньої і зовнішньої безпеки держави охоплює всі складові соціальної системи, а саме: економічну, гуманітарну, політичну та ін.

Диференціація національної безпеки за сферами життєдіяльності людини притаманна багатьом науковим роботам, але дослідникам характерна неоднозначність з вибором таких сфер. Будь-який запропонований поділ не може вважатися остаточним, оскільки різні науковці по різному визначають сфери життєдіяльності людини. Таким чином, поділ за сферами може бути доповнений у нових дослідженнях.

Також науковці оперують видами національної безпеки, проте *Закон України «Про основи національної безпеки України»* (чинність 2003-2018 років) та *Закон України «Про національну безпеку України»* (2018 року) не дають точного визначення цих видів, але містять перелік сфер існування загроз.

Попри різні точки зору серед науковців поділ національної безпеки за сферами життєдіяльності характерний і іншим державним документам: Стратегіям, Концепціям, Доктринам тощо.

Стратегія національної безпеки України та *Концепція забезпечення національної системи стійкості* охоплюють «всі сфери суспільного життя». Стратегією, затвердженою Указом Президента від 14 вересня 2020

року № 392, запровадження національної системи стійкості віднесено до основних напрямів зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави з метою забезпечення її національних інтересів і безпеки.

Пункт 66 Заключних положень Стратегії визначає цю Стратегію основою для розроблення таких документів, які визначатимуть шляхи та інструменти її реалізації, зокрема, *Стратегії зовнішньополітичної діяльності*, але тут не було сформовано потребу у стратегії щодо внутрішньополітичної діяльності, що на нашу думку є великим упущенням з боку держави з огляду на те, що теперішні проблеми нашої держави починалися саме із дестабілізації внутрішньої обстановки силами спецслужб Російської федерації.

Проблема типологізації важлива для нашого дослідження, оскільки місце внутрішньополітичної безпеки в системі національної безпеки залежить від того, яке місце займає вище родове поняття – політична безпека. Відзначимо, що практично всі провідні науковці, зокрема, Кремень В. Г., Нижник Н. Р., Ліпкан В. А., Циганова В. П. та інші, не піддають сумніву існуванню політичної безпеки як вагомої, а часом головної частини національної безпеки, тож, на нашу думку, місце внутрішньополітичної безпеки, як частини політичної безпеки в системі національної безпеки України може вважатися таким, як зображено на малюнку (Рис. 1.)

Кожен з наведених на Рисунку 1. видів національної безпеки так, як і сама національна безпека, може піддаватися подальшій диференціації «...». Оскільки нас цікавить місце політичної і внутрішньополітичної безпеки, на Рисунку 1. ми зобразили систему національної безпеки України – схематично.

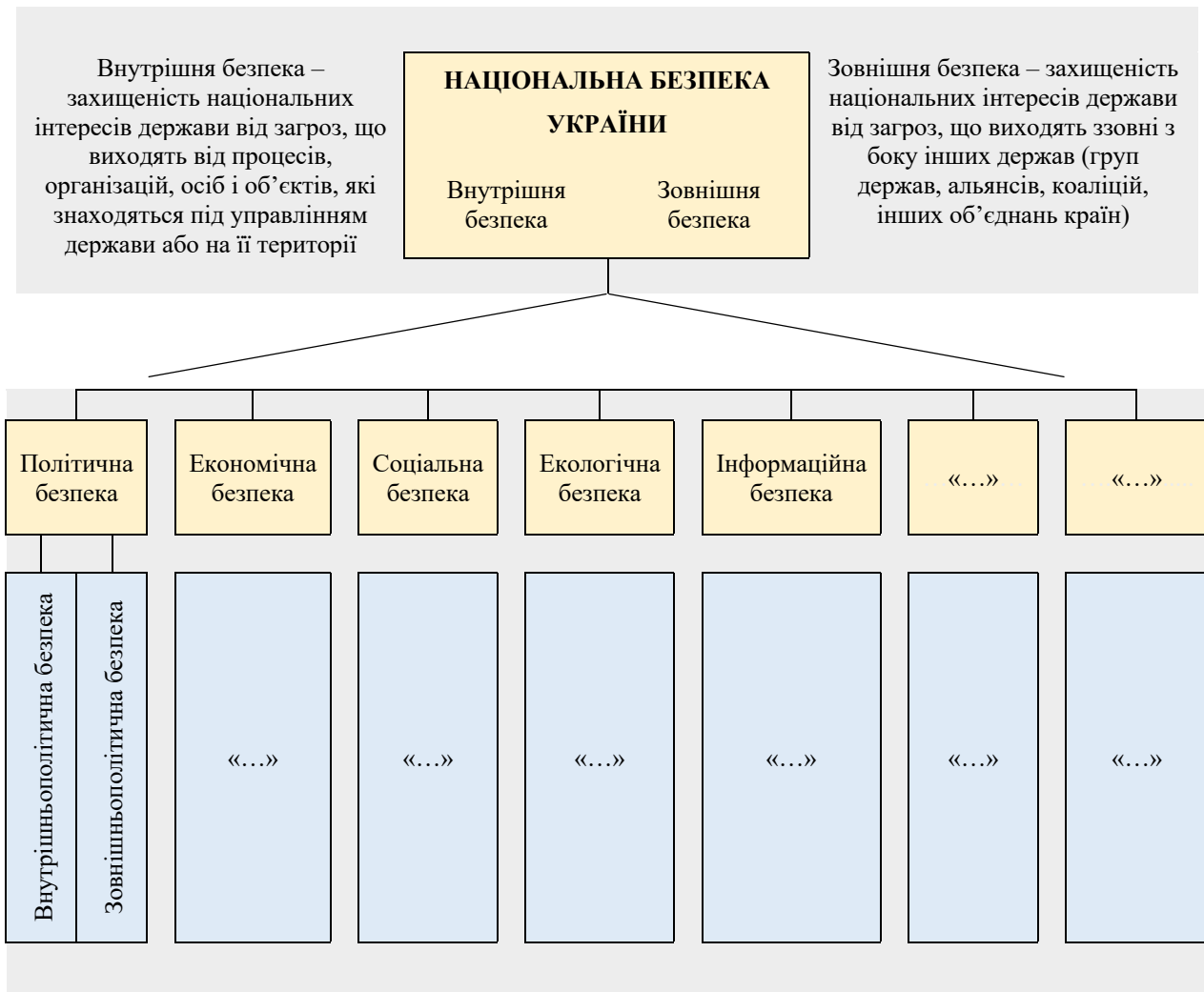

Рис. 1. Місце внутрішньополітичної безпеки в системі національної безпеки України

Джерело: власна розробка автора

Внутрішня і зовнішня національна безпека в науковій літературі інколи вживається як «внутрішній» та «зовнішній» аспекти національної безпеки. Внутрішня безпека – захищеність національних інтересів держави від загроз, що виходять від процесів, організацій, осіб і об’єктів, які знаходяться під управлінням держави і (або) на її території. Зовнішня – навпаки (Рис. 1).

Політичній безпеці як самостійній гілці національної безпеки присвячено кілька ґрунтовних наукових досліджень, тож, можемо стверджувати, що місце політичної системи в системі національної безпеки

України на сьогодні доведено і не підлягає сумніву. Це підтверджують окремі дослідження таких вчених як: Кремень В. Г., Кравчук О. Ю., Косілова О. І., Орел М. Г. та ін.

Відзначимо, що праці про забезпечення політичної безпеки частіше зустрічаються з політології, правознавства та у сфері національної безпеки, але у сфері публічного управління та адміністрування ця тема менш досліджена. Це стосується і системи забезпечення внутрішньополітичної безпеки – великого комплексного дослідження щодо зазначеної тематики поки не існує.

Останні наукові дослідження доводять, що політична організація займає особливе місце в системі національної безпеки, в першу чергу, це зумовлено життєво важливим значенням політичної сфери для суспільства [10, с. 49]. Крім того, політична безпека світу нині вийшла на перше місце. Повномасштабне вторгнення Російської федерації підтверджує те, що мирне існування суспільства залежить від безпеки саме у політичній сфері, а загрози у внутрішньополітичній сфері можуть викликатися із зовнішнього середовища.

Кравчук О. Ю. у своїй дисертації під назвою *«Загрози та виклики політичній безпеці України в умовах гібридної війни»* зазначає, що «політична безпека» замінюється або своїми підвидами – зовнішньополітична і внутрішньополітична безпека, або поняттями, які набагато ширші і включають політичну безпеку як складову частину, – національна, державна, суспільна безпека. З погляду внутрішніх умов, політична безпека означає стійкість політичної системи, що виражає корінні інтереси основних соціальних груп і забезпечує соціально-політичну стабільність суспільства, відсутність у ньому соціальних і політичних конфліктів» [8, с. 5].

Косілова О. І. погоджується з іншими вченими, що «збалансована внутрішня політична безпека держави відображає стан її політичної системи ... в середині держави» [11, с. 75].

У праці «*Забезпечення національної безпеки за основними напрямками життєдіяльності України*» вчені дійшли висновку, що «у сфері внутрішньої безпеки не до кінця було розв'язано проблеми забезпечення соціальної, внутрішньополітичної, гуманітарної, економічної, ... безпеки», чим додатково закріпили місце внутрішньополітичної безпеки у такій багаторівневій системі як національна безпека України [1, с. 53].

Закон України «Про основи національної безпеки України» діяв протягом п'ятнадцяти років він визначав дев'ять основних сфер в яких найбільше загроз для національної безпеки України. Серед них, четвертими по важливості, є загрози у внутрішньополітичній сфері.

У квітні – травні 2023 року центр внутрішньополітичних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень провів експертне опитування «*Аналіз загроз національній безпеці у сфері внутрішньої політики*». У липні цього ж року проведено Круглий стіл, на якому було презентовано Доповідь з результатами опитування. Понад 20 науковців обговорили основні загрози внутрішньополітичній безпеці України та стратегії зниження ризиків. Головним завданням було: визначити «точки вразливості» українського суспільства та системи управління; оцінити ризики їх використання Російською федерацією для дестабілізації ситуації в країні. В межах опитування респонденти відповіли на питання: 1) які загрози у внутрішньополітичній сфері є, на їхню думку, найактуальнішими для Української Держави; 2) яким є потенціал використання Росією «точок вразливості» для дестабілізації внутрішньополітичної ситуації в Україні; 3) якими можуть бути інструменти зниження ризиків для національної безпеки у сфері внутрішньої політики.

Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до щорічного *Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України»* за 2022 року констатує: «Кремль прагнув дестабілізувати внутрішньополітичну ситуацію в Україні, провокуючи безлад і хаос у нашій країні, підірвати довіру до влади з боку українського суспільства, придушити здатність Українського народу до опору, дискредитувати й ізолювати Україну на міжнародній арені».

Тож, враховуючи зазначене, поняття «внутрішньополітична безпека» цілком самодостатнє, має своє місце в системі національної безпеки і однозначно потребує свого окремого концептуального дослідження. Слідуючи цьому, ми пропонуємо у наступній частині статті визначити шляхи до розуміння сутності поняття «внутрішньополітична безпека».

Етимологічно слово «внутрішньополітичний» походить від поєднання двох слів: *vnútrišnij*/домашній + -ьо- (-'о-) + *polítika*/політика + -ічний (-'ўснї). Така формула творення виражає ознаку предмета, яка граматично виявляється в категоріях роду, числа і відмінка. Тож «внутрішньополітична» в українській мові означає «та, що характеризує внутрішню політику держави».

Укладачі Словника нових термінів та понять з політології вважають, що політичну безпеку можна уявити як відповідність реального життя громадян, які декларуються органами державної влади, зокрема силовими структурами. Політична безпека передбачає, що держава створює для громадян безпечні умови їх життєдіяльності у всіх сферах суспільства, запобігає крайнім формам небезпек як зовнішньої загрози (війни), так і внутрішньої загрози (громадянської війни, бунтів, протистоянь, заворушень, терористичних актів, іншої нестабільності тощо) [19, с. 31].

Двосторонність явищ (мається на увазі внутрішня і зовнішня сторона) характерна і для політичної безпеки, але поняття «безпека» часто

розглядається як комплексна характеристика взаємовідносин всередині самої системи. Тож внутрішня сторона політичної безпеки постає як деяка стійкість і ефективність інститутів влади, їх здатністю контролювати політичні процеси в країні, досягати належної підтримки від більшості громадян, а також існування продуктивних недержавних політичних організацій та відсутність конфронтації у сфері політичних відносин.

Для порівняння, зазначимо, що зовнішня сторона політичної безпеки – це забезпечення суверенітету держави, її здатності проводити незалежну політику, виходячи з власних національних інтересів, стабільності регіональних відносин, а також відсутності міждержавних конфліктів.

Виділяються чотири **складові** внутрішньої сторони політичної безпеки:

– складова, що забезпечує ефективне функціонування державної влади та системи управління органами влади (*державно-управлінська*);

– складова, у структурі якої виявляються та забезпечуються політичні інтереси окремих груп громадян (що діють у сфері політики і влади особи, соціальні групи, організації, рухи, інститути) та суспільства загалом, забезпечуються соціально-політичні права громадян, реалізується їх політична активність у несилових формах (*соціально-політична*);

– складова, що забезпечує ненасильницьке розв'язання внутрішніх суспільних конфліктів (*суспільно-конфліктологічна*);

– складова, що ґрунтується на ідеологічному, психологічному та інформаційному забезпеченні суспільно-політичної стабільності (*ідеологічно-інформаційна*).

На нашу думку, складові можна розширити врахувавши *демографічно-гуманітарну* складову, яка опирається на міжетнічні і міжконфесійні відносини, а також на діяльність об'єднань національних меншин та релігійних громад, що по свої суті не повинні мати політичних

інтересів, проте використовуються як елемент впливу системі безпеки (наприклад, Українська православна церква Московського патріархату).

Національна безпека держави забезпечується її політичною організацією шляхом своєчасного реагування на реальні та потенційні **загрози** національним інтересам у політичній сфері. Окрім, реальних та потенційних загроз, науковці виділяють **виклики, небезпеки та ризики** безпеці. Окреслимо основні з них:

- низький рівень політико-правової культури громадян;
- відсутність конструктивної критики з боку опозиції;
- відсутність політичної відповідальності політиків, посадових осіб та державних діячів;
- надмірна політизація громадського життя в поєднанні зі зростанням політичної пасивності й апатії народу до політики;
- слабкі демократичні традиції;
- нерозвинене громадянське суспільство;
- використання маніпуляційних технологій у політиці;
- недостатня професійна підготовка більшості українських політиків;
- наявність високого рівня корупції посадовців органів влади;
- відчуження народу від влади, відсутність можливості виборцям впливати на своїх обранців;
- тіньова політика, перетворення її на інструмент отримання фінансової вигоди та над доходів панівної верстви населення.

Загалом безпека визначається в залежності від місцеперебування джерела загроз. З огляду на це діяльність, що забезпечується стабільністю політичної системи в межах держави – внутрішня, а зовнішня – та ж діяльність поза межами держави.

Внутрішня політична безпека як певний стан захищеності національних інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз має свої

інтереси. До національних **інтересів** у внутрішньополітичній сфері відносяться:

- здатність нації самостійно вирішувати питання державного устрою;
- стабільність політичної системи держави, гарантований захист політичного суверенітету та територіальної цілісності;
- політична незалежність, здатність проводити внутрішню і зовнішню політику, що ґрунтується на балансі життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави;
- якісне функціонування політичної організації, можливість індивіда захищати свої політичні потреби та інтереси демократичним шляхом;
- безпека всіх політичних інститутів країни із дотриманням прав політичних суб'єктів;
- утримання влади правлячих сил беззбройними мирними засобами;
- забезпеченням громадянського миру і національної згоди.

Звернемо також увагу на те, що в науковій літературі інколи вживається словосполучення «внутрішня політична безпека», що цілком можливо, проте наша мова дозволяє своїм носіям шляхом єднання двох і трьох слів утворювати нові слова, так, елементи складних прикметників об'єднуються сурядним або підрядним зв'язком. У нашому випадку, прикметник, утворений сполученням основ прикметника та іменника за підрядним способом, це коли одна основа синтаксично залежить від іншої, дозволяє нам писати разом і утворити одне слово-термін: **внутрішньополітична (безпека).**

Внутрішньополітична безпека являється різновидом політичної безпеки, яка своєю чергою має у собі протилежний компонент – зовнішньополітичну безпеку. У нашому дослідженні ми звертаємося до

протилежного поняття, оскільки в порівнянні однотипних понять пізнається сутність предмета.

Так, Омельчук В. А., Стрельбицький М. П., Гордієнко С. Г., Кислий А. М. у подають ці поняття разом у таких значеннях: *внутрішньополітична безпека* – передбачає стабільність конституційного ладу, інститутів державної влади, забезпечення громадянського миру і національної злагоди, територіальної цілісності, єдності правового простору, правопорядку, нейтралізацію причин і умов, що сприяють виникненню політичної безпеки; *зовнішньополітична безпека* – полягає у забезпеченні суверенітету країни, зміцненні її позицій як суверенної держави – одного з впливових центрів сучасного багатопольярного світу, у розвитку взаємовигідних відносин з усіма країнами та інтеграційними об'єднаннями [16, с. 103].

Наприклад, економісти визначають *внутрішньополітичну безпеку* як безпеку всіх політичних інститутів країни, яка зумовлена збереженням стабільності конституційного ладу та інститутів державної влади, забезпеченням громадянського миру і національної згоди, єдності правового простору країни і правопорядку. Поняття *зовнішньополітична безпека* визначається як безпека інтересів політики, влади і держави, але вже на рівні міжнародної політики, яка забезпечується в рамках сталих міжнародних відносин акторами політики в результаті реалізації задекларованої та узгодженої політики з відомими цілями [10, с. 50].

На цьому етапі важливо зазначити, що поняття «зовнішньополітична безпека» більш досліджене науковцями у порівнянні з внутрішньополітичною. Зовнішньополітична безпека досліджена в дисертаціях, підручниках, словниках та монографіях.

Враховуючи думки вчених **сфера впливу** внутрішньополітичної безпеки охоплює: політичні партії, вибори президента і парламенту, а також вона направлена на забезпечення прав і свобод громадян, захист

населення, боротьбу з корупцією чиновників, декриміналізацію економіки, обороноздатність і зміцнення національної безпеки, охорону громадського порядку, боротьбу зі злочинністю тощо. Сфера впливу підтверджує зазначене вище у статті, а саме те, що внутрішньополітична безпека цілком соціальна система.

Об'єктами внутрішньополітичної безпеки, за різними підходами, є:

- *громадяни*, їхні політичні права і свободи, форми виявлення їх політичних інтересів та політичної активності;
- *громадські об'єднання* та їх відносини в політичному вимірі;
- *держава*, її конституційний лад, суверенність, незалежність і територіальна цілісність, спадковість демократичних традицій функціонування.

Вітчизняні науковці вважають, що стан політичної системи держави відображається у збалансованій внутрішньополітичній безпеці, адже політична система забезпечує стабільний розвиток суспільства, захист інтересів всіх її соціальних груп, сприяє консолідації нації і дає можливість ефективно вирішувати завдання економічного, соціального і культурного розвитку. Внутрішньополітична безпека досягається шляхом ефективної, соціально спрямованої, узгодженої діяльності державних органів та інститутів громадянського суспільства, що задовольняє і захищає політичні та соціальні інтереси особи та суспільних груп, сприяє досягненню стану громадської злагоди та соціального партнерства всередині держави [16, с. 108].

Внутрішньополітична безпека держави досягається шляхом реалізації **заходів**, що закріплюють політичну стабільність держави, а саме:

- дотриманням демократичних процедур проведення виборів;
- вдосконаленням системи політичної влади;

- створенням дієвих, зокрема, судових, механізмів захисту конституційних прав і основних свобод людини;
- створенням дієвих механізмів захисту прав громадян України незалежно від місця їх перебування;
- забезпеченням неухильного дотримання конституційних прав і свобод людини і громадянина органами влади;
- захистом конституційного устрою;
- контролем з боку громадянського суспільства діяльності державних органів та воєнної організації держави;
- контрпропагандистською роботою, спрямованою на формування позитивного іміджу країни та для запобігання негативних наслідків розповсюдження дезінформації про внутрішню політику України;
- створенням системи протидії монополізації стратегічної державної інфраструктури вітчизняними і закордонними агентами;
- забезпеченням громадського правопорядку на території України.

Тож, на шляху до визначення поняття «внутрішньополітична безпека», з точки зору публічного управління та адміністрування, визначимо категорії:

безпека – це стан захищеності (стабільності) від зовнішніх та внутрішніх загроз, злочинних посягань та інших факторів небезпек, що дозволяє нормально існувати та розвиватися особистості, суспільству та державі;

політика – це система засобів та методів реалізації ідей, які проголошені владою (її представниками), а також визначення напрямів управлінської діяльності держави, що відповідають інтересам особи, суспільства та держави;

Загалом з'ясування змісту внутрішньополітичної безпеки серед науковців зазнає різних підходів. Головним чином це залежить від галузі в якій проводиться дослідження.

Так, деякі вчені розуміють внутрішньополітичну безпеку як збереження наявного конституційного ладу, політичної і соціальної стабільності держави. Інші вчені розуміють як відстоювання демократичних цінностей та народовладдя. Третя когорта вчених розглядає внутрішньополітичну безпеку як невикористання насильства в політичних цілях. Кожне з цих трактувань може існувати, проте є вельми важливі аспекти.

Насправді не кожен політичний устрій гідний збереження, наприклад, ті, що ґрунтуються на насильстві і узурпації влади (авторитарні, тоталітарні), оскільки міжнародні закони визнають право народів на протест та силовий опір узурпації влади і навіть активне протистояння таким порядкам.

Якщо враховувати захист демократичних цінностей, важливо не виключати необхідність у певних обставинах пріоритету централізації та більш жорсткого управління, часом обмеження демократичних свобод. Перш за все, тут йде мова про кризи, війну, надзвичайне становище та інші умови, що в законному порядку обмежують права людини і громадянина.

Тож, сутність внутрішньополітичної безпеки полягає в наявності стійкої політичної діяльності в межах держави і політичної стабільності суспільства, що досягається формуванням стійкої політичної системи. Ця система покликана забезпечувати баланс інтересів різних соціальних груп і потребує існування соціальної правової держави, де закон і чітка система правил гри однаковою мірою застосовується державою, політиками і суспільством. Саме в цьому розумінні держава виступає гарантом дотримання прав громадянина.

Отже, **внутрішньополітична безпека** – це стабільний стан політичної системи суспільства, що визначається законодавчою гілкою державної влади і який досягається системою заходів, спрямованих на збереження конституційного ладу держави, забезпечення державотворення і політичної системи суспільства.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, враховуючи все вищезазначене, поняття «внутрішньополітична безпека» потребує окремого комплексного теоретичного дослідження. В наступних розробках пропонується звернути увагу на систему внутрішньополітичної безпеки, а також на методи її забезпечення. Відповідні наукові дослідження дадуть можливість нашій державі виробити нові, більш дієві, чи покращити наявні у її розпорядженні механізми забезпечення внутрішньополітичної безпеки.

Література

1. Богданович В. Ю., Семенченко А. І., Єгоров Ю. В., Бортник О. О. Теоретико-методологічні засади забезпечення національної безпеки держави у її визначальних сферах : монографія. К. : Видавництво Кий, 2007. 370 с.
2. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : Вибр. наук. пр. Київ: НІСД, 2016. 528 с.
3. Газін В.П. Внутрішньополітичні процеси і формування зовнішньої політики. *Незалежність України: проблеми, поступ, перспективи* : збірник матеріалів круглого столу. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ імені Івана Огієнка, 2011. С. 18-22.
4. Гетьманчук М. П., Гришук В. К., Турчин Я. Б. Політологія: навч. посіб. Київ : Знання, 2010. 415 с.

5. Горло Н. В. Концептуальні засади і практика іредентизму: внутрішньополітичний і міжнародно-політичний контексти : монографія. Запоріжжя : Запоріж. нац. ун-т., 2019. 446 с.
6. Гулай В. В. Внутрішньополітична безпека України крізь призму концептуалізації гібридних викликів та загроз (2014-2018 рр.). *Studia Politologica Ucraino-Polona*. Житомир-Київ-Краків : Вид. Євенок О. О., 2018. № 8. С. 119-126.
7. Задувайло О. К. Розкриття інформації з обмеженим доступом як загроза внутрішньополітичній безпеці держави : автореф. дис. канд. політ. наук : 21.01.01 / Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ, 2018. 19 с.
8. Кравчук О. Ю. Загрози та виклики політичній безпеці України в умовах гібридної війни : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Одеса, 2019. 20 с.
9. Клітченко О. С. Забезпечення внутрішньополітичної безпеки держави в умовах суспільно-політичних трансформацій: досвід Румунії та Болгарії : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 21.01.01 Київ : Рада нац. безпеки і оборони України, Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки, 2010. 24 с.
10. Криштанович М.Ф., Пушак Я.Я., Флейчук М.І., Франчук В.І. Державна політика забезпечення національної безпеки України: основні напрямки та особливості здійснення. : монографія. Львів : Сполом, 2020. 418 с.
11. Косілова О. І. Політична безпека в системі національної безпеки України. *Правова інформатика*. 2011. № 1(29). С. 72-78.
12. Костюк Т. О. Динаміка змін політичних інститутів і процесів в «післяпомаранчевій» Україні: співвідношення міжнародних та внутрішньополітичних аспектів : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Львів : Нац. ун-т ім. Івана Франка, 2013. 18 с.

- 13.Кремень В. Г., Бінько І. Ф., Головащенко С. І. Політична безпека України: концептуальні засади та система забезпечення: монографія. Київ: МАУП, 1998. С. 64–65.
- 14.Нижник Н.Р., Ситник Г.П., Білоус В.Т. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку) : навч. посіб. для вищих навч. Закладів. Київ : Преса України, 2000. 304 с.
- 15.Ліпкан В. А. Теорія національної безпеки: підручник. Київ : КНТ, 2009. 576 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-154.html> (дата звернення: 10.08.2023)
- 16.Омельчук В. А. та ін. Забезпечення національної безпеки за основними напрямками життєдіяльності України: навчальний посібник: у 2-х ч.: Ч. I / ред. А. М. Кислого і М. П. Стрельбицького. Київ : МАУП, 2021. 304 с.
- 17.Орел М. Г. Політична безпека як складова національної безпеки: теоретичний аспект. *Науковий часопис Академії національної безпеки*. 2018. № 1. С. 22-34.
- 18.Паламарчук М. О. Ефективність механізмів народовладдя як основа внутрішньополітичної безпеки України : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 21.01.01. Київ : Б. в., 2007. 16 с.
- 19.Піча В. М. та ін. Політологія: сучасні терміни і поняття. Львів: Новий Світ-2000, 2015. 516 с.
- 20.Ребкало В. Д. Політична стабільність і політична безпека: характер та механізми взаємозв'язку. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2011. № 3. С. 159–169.
- 21.Русенко Н. В. Стан розробки проблеми забезпечення внутрішньополітичної безпеки України. *Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека»*. 2023. № 5. С. 52-59. doi: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-5-8941> (дата звернення: 10.08.2023)

22. Сергієнко Т. І. Внутрішньополітична інтеграція сучасного українського суспільства в контексті державотворення : автореф. дис. ... канд. політ. наук 23.00.02 / НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2007. 20 с.
23. Ситник Г. П., Олуйко В. М., Вавринчук М. П. Національна безпека України: теорія і практика : монографія / за заг. ред. Г. П. Ситника. Хмельницький-Київ : Вид-во «Кондор», 2007. 669 с.
24. Циганов В. П. Політична безпека і безпечна політика: складові, ознаки, стан, тенденції. Київ : Ніка центр, 2006. 112 с.
25. Lelechenko A. Mechanisms for ensuring internal political security in conditions of democratization of civil society, *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, 2022. № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2622> (дата звернення: 10.08.2023)

References

1. Bohdanovych V. Yu., Semchenko A. I., Yehorov Yu. V., Bortnyk O. O. Teoretyko-metodolohichni zasady zabezpechennia natsionalnoi bezpeky derzhavy u yii vyznachalnykh sferakh : monohrafiia. K. : Vydavnytstvo Kyi, 2007. 370 s.
2. Vlasiuk O. S. Natsionalna bezpeka Ukrainy: evoliutsiia problem vnutrishnoi polityky : Vybr. nauk. pr. Kyiv: NISD, 2016. 528 s.
3. Hazin V.P. Vnutrishnopolitychni protsesy i formuvannia zovnishnoi polityky. Nezalezhnist Ukrainy: problemy, postup, perspektyvy : zbirnyk materialiv kruhloho stolu. Kamianets-Podilskyi : K-PNU imeni Ivana Ohiiienka, 2011. S. 18-22.
4. Hetmanchuk M. P., Hryshchuk V. K., Turchyn Ya. B. Politolohiia: navch. posib. Kyiv : Znannia, 2010. 415 s.

5. Horlo N. V. Kontseptualni zasady i praktyka iredentyzmu: vnutrishnopolitychnyi i mizhnarodno-politychnyi konteksty : monohrafiia. Zaporizhzhia : Zaporiz. nats. un-t., 2019. 446 s.
6. Hulai V. V. Vnutrishnopolitychna bezpeka Ukrainy kriz pryzmu kontseptualizatsii hibrydnykh vyklykiv ta zahroz (2014-2018 rr.). Studia Politologica Ucraino-Polona. Zhytomyr-Kyiv-Krakiv : Vyd. Yevenok O. O., 2018. № 8. S. 119-126.
7. Zaduvailo O. K. Rozkryttia informatsii z obmezhenym dostupom yak zahroza vnutrishnopolitychnii bezpetsi derzhavy : avtoref. dys. kand. polit. nauk : 21.01.01 / Nats. in-t strateh. doslidzh. Kyiv, 2018. 19 s.
8. Kravchuk O. Yu. Zahrozy ta vyklyky politychnii bezpetsi Ukrainy v umovakh hibrydnoi viiny : avtoref. dys. ... kand. polit. nauk : 23.00.02. Odesa, 2019. 20 s.
9. Klitchenko O. S. Zabezpechennia vnutrishnopolitychnoi bezpeky derzhavy v umovakh suspilno-politychnykh transformatsii: dosvid Rumunii ta Bolharii : avtoref. dys. ... kand. polit. nauk : 21.01.01 Kyiv : Rada nats. bezpeky i oborony Ukrainy, Nats. in-t problem mizhnar. bezpeky, 2010. 24 s.
10. Kryshchanovych M.F., Pushak Ya.Ia., Fleichuk M.I., Franchuk V.I. Derzhavna polityka zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy: osnovni napriamky ta osoblyvosti zdiisnennia. : monohrafiia. Lviv : Spolom, 2020. 418 s.
11. Kosilova O. I. Politychna bezpeka v systemi natsionalnoi bezpeky Ukrainy. Pravova informatyka. 2011. № 1(29). S. 72-78.
12. Kostiuk T. O. Dynamika zmin politychnykh instytutiv i protsesiv v «pisliapomaranchevii» Ukraini: spivvidnoshennia mizhnarodnykh ta vnutrishnopolitychnykh aspektiv : avtoref. dys. ... kand. polit. nauk : 23.00.02. Lviv : Nats. un-t im. Ivana Franka, 2013. 18 s.

13. Kremen V. H., Binko I. F., Holovashchenko S. I. Politychna bezpeka Ukrainy: kontseptualni zasady ta systema zabezpechennia: monohrafiia. Kyiv: MAUP, 1998. S. 64–65.
14. Nyzhnyk N.R., Sytnyk H.P., Bilous V.T. Natsionalna bezpeka Ukrainy (metodolohichni aspekty, stan i tendentsii rozvytku) : navch. posib. dlia vyshchych navch. Zakladiv. Kyiv : Presa Ukrainy, 2000. 304 s.
1. Lipkan V. A. Teoriia natsionalnoi bezpeky: pidruchnyk. Kyiv : KNT, 2009. 576 s. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-154.html> (date of access: 10.08.2023)
15. Omelchuk V. A. ta in. Zabezpechennia natsionalnoi bezpeky za osnovnymy napriamamy zhyttiediialnosti Ukrainy: navchalnyi posibnyk: u 2-kh ch.: Ch. I / red. A. M. Kysloho i M. P. Strelbytskoho. Kyiv : MAUP, 2021. 304 s.
16. Orel M. H. Politychna bezpeka yak skladova natsionalnoi bezpeky: teoretychnyi aspekt. Naukovyi chasopys Akademii natsionalnoi bezpeky. 2018. № 1. S. 22-34.
17. Palamarchuk M. O. Efektyvnist mekhanizmiv narodovladdia yak osnova vnutrishnopolitychnoi bezpeky Ukrainy : avtoref. dys. ... kand. polit. nauk : 21.01.01. Kyiv : B. v., 2007. 16 s.
18. Picha V. M. ta in. Politolohiia: suchasni terminy i poniattia. Lviv: Novyi Svit-2000, 2015. 516 s.
19. Rebkalo V. D. Politychna stabilnist i politychna bezpeka: kharakter ta mekhanizmy vzaiemozviazku. Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy. 2011. № 3. S. 159–169.
2. Rusenko N. V. Stan rozrobky problemy zabezpechennia vnutrishnopolitychnoi bezpeky Ukrainy. Elektronne naukove vydannia «Publichne administruvannia ta natsionalna bezpeka». 2023. № 5. S. 52-59. doi: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-5-8941> (date of access: 10.08.2023)

20. Serhiienko T. I. Vnutrishnopolitychna intehratsiia suchasnoho ukrainskoho suspilstva v konteksti derzhavotvorennia : avtoref. dys. ... kand. polit. nauk 23.00.02 / NAN Ukrainy. In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho. Kyiv, 2007. 20 c.
21. Sytnyk H. P., Oluiko V. M., Vavrynychuk M. P. Natsionalna bezpeka Ukrainy: teoriia i praktyka : monohrafiia / za zah. red. H. P. Sytnyka. Khmelnytskyi-Kyiv : Vyd-vo «Kondor», 2007. 669 s.
22. Tsyhanov V. P. Politychna bezpeka i bezpechna polityka: skladovi, oznaky, stan, tendentsii. Kyiv : Nika tsentr, 2006. 112 s.
23. Lelechenko A. Mechanisms for ensuring internal political security in conditions of democratization of civil society, *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, 2022, № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2622> (date of access: 10.08.2023)